

Actualisatie Kerndoelen

Nederlands

Digitale geletterdheid

Kunst en cultuur

Waarom actualiseren?

- ☐ Achterstallig onderhoud curriculum
- ☐ Formulering is te globaal waardoor er (te) weinig sturing vanuit gaat
- ☐ Doorlopende leerlijnen zijn niet op orde
- ☐ Referentiekaders taal & rekenen en kerndoelen sluiten onvoldoende aan

Wat zijn kerndoelen?

Kerndoelen...

- gelden als wettelijke opdracht
- bieden een brede basis van inhouden waar alle leerlingen recht op hebben
- geven richting en bieden kaders voor uitwerking naar onderwijsprogramma's
- hebben een vaste structuur
- fungeren als instrument voor curriculum- en onderwijsontwikkeling en zijn onderdeel van de eigen kwaliteitszorg voor scholen

De werkopdracht

Kwaliteitscriteria

Ontwerpruimte

ontwerp voor 70% van de onderwijstijd

Doeldomeinen

kwalificatie, socialisatie, persoonsvorming

Kansengelijkheid

taal en rekenen in leergebieden, diversiteit, LOB

Doorlopende leerlijn

drempelloze doorstroom, aansluiting en overgangen

Samenhang

horizontaal/verticaal en voorkomen van overladenheid

Doelformuleringen

aanbod, ervaring en beheersing

Vormen van samenhang

/ Samenhang binnen vakken

Hier gaat het om de samenhang tussen de verschillende inhoudelijke deeldomeinen en vaardigheden.

/ Samenhang tussen vakken

Verschijningsvormen: afstemming tussen vakken; samenhang tussen verschillende onderdelen; volledig geïntegreerd onderwijs.

/ Samenhang tussen binnen- en buitenschools leren

/ Verticale samenhang / doorlopende leerlijn

Een meerjarige opbouw in doelen in inhouden van po naar vo naar vervolgonderwijs.

/ Folmer, E. (2017). Curriculaire samenhang. In E. Folmer, A. Koopmans-van Noorel, & W Kuiper (Eds), *Curriculumspiegel 2017*. SLO.

Motieven om samenhang te versterken

Voor het stimuleren van samenhang zijn er de volgende 7 motieven:

- / het sluit beter aan bij de steeds gecompliceerder wordende maatschappij
- / het leidt tot meer betekenisvol leren
- / het leidt tot meer motivatie bij leerlingen
- / het levert betere leerprestaties op
- / het past beter bij een constructivistische leerstijl en bij het brein van adolescenten
- / het creëert meer diepgaand begrip, hogere-orde-denken en kritisch denken
- / het maakt een meer zelfstandige rol van leerlingen in het leerproces mogelijk

/ Wilschut, A., & Pijls, M. (2018). *Effecten van vakkenintegratie: Een literatuurstudie*. Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding.

Geïntegreerd werken in het curriculum

Op basis van onderzoek kan er gezegd worden over samenhang in het curriculum:

- / verbeterde motivatie door 'echte' problemen te bestuderen en daarbij vaardigheden toe te passen (Pijls & Wilschut, 2018)
 - / opbrengsten bij het taalgericht vakonderwijs: aandacht voor taal in andere vakken (Pijls & Wilschut, 2018)
 - / meer dan anders kunnen kennis en vaardigheden vanuit verschillende vakken met elkaar gecombineerd worden (Hatch, 1998)
 - / kan leiden tot een beter gevoel voor gebruikte termen en begrippen. (Mooldijk & Lichtenegger, 2006; Van Zanten, 2015).
-
- / Hatch, T. (1998). The differences in theory that matter in the practice of school improvement. *American Educational Research Journal*, 35, 3-31.
 - / Mooldijk, A., & Lichtenegger, I. (2006). Samenhang bètavakken komt niet vanzelf. *Didactief*, 36(8), 30-31.

Sol, Y., Visser, A. (2023). *Vaardigheden in het landelijke curriculum. Verantwoording van de categorisering en definiëring van vaardigheden bij de actualisatie van kerndoelen en examenprogramma's*. Amersfoort, SLO.

[Vaardigheden in het landelijke curriculum - SLO](#)

Vormen van samenhang

/ Samenhang binnen vakken

Hier gaat het om de samenhang tussen de verschillende inhoudelijke deeldomeinen en vaardigheden.

/ Samenhang tussen vakken

Verschijningsvormen: afstemming tussen vakken; samenhang tussen verschillende onderdelen; volledig geïntegreerd onderwijs.

/ Samenhang tussen binnen- en buitenschools leren

/ Verticale samenhang / doorlopende leerlijn

Een meerjarige opbouw in doelen in inhouden van po naar vo naar vervolgonderwijs.

Conceptkerndoelen Nederlands

Overkoepelend

- /// Kerndoel 1 Taal- en leesomgeving
- /// Kerndoel 2 Taal in de leergebieden

Domein Communicatie

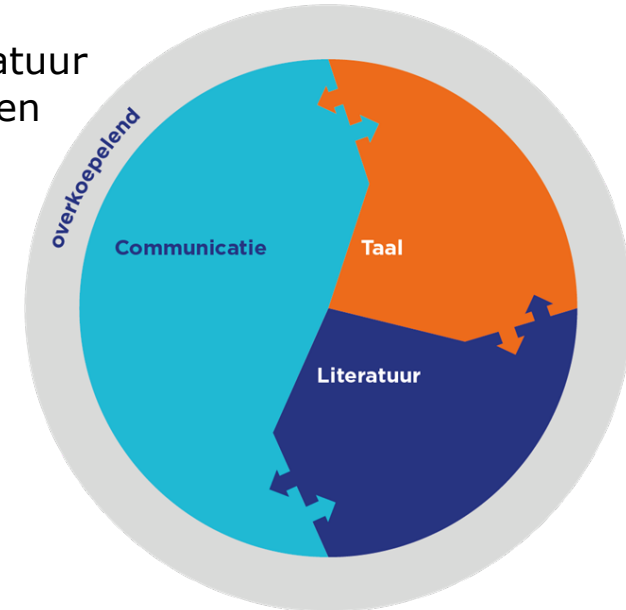
- /// Kerndoel 3 Luisteren en lezen met begrip
- /// Kerndoel 4 Luisteren en lezen met diep begrip
- /// Kerndoel 5 Doelgericht spreken en schrijven
- /// Kerndoel 6 Creatief taal gebruiken
- /// Kerndoel 7 Schrijven om te leren
- /// Kerndoel 8 Bronnen verkennen
- /// Kerndoel 9 Doelgericht gesprekken voeren
- /// Kerndoel 10 Gesprekken voeren om te leren
- /// Kerndoel 11 Reflecteren op taalactiviteiten

Domein Taal

- /// Kerndoel 12 Vorm en betekenis beschouwen
- /// Kerndoel 13 Spelling, formulering en interpunctie
- /// Kerndoel 14 Talige identiteit
- /// Kerndoel 15 Taalvariatie en taalverandering

Domein Literatuur

- /// Kerndoel 16 Leesvoorkeur
- /// Kerndoel 17 Waarde van literatuur
- /// Kerndoel 18 Verhalende teksten
- /// Kerndoel 19 Literaire genres

Overzicht definitieve clusters

Overkoepelend

- // De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen
 - Kerndoel 1 Taal- en leesomgeving
 - Kerndoel 2 Taal in de leergebieden

Domein Communicatie

- // De leerling begrijpt teksten
 - Kerndoel 3 Luisteren en lezen met begrip
 - Kerndoel 4 Luisteren en lezen met diep begrip
 - Kerndoel 8 Bronnen verkennen
- // De leerling produceert teksten
 - Kerndoel 5 Doelgericht spreken en schrijven
 - Kerndoel 6 Creatief taal gebruiken
 - Kerndoel 7 Schrijven om te leren
- // De leerling voert gesprekken
 - Kerndoel 9 Doelgericht gesprekken voeren
 - Kerndoel 10 Gesprekken voeren om te leren
- // De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker
 - Kerndoel 11 Reflecteren op taalactiviteiten

Domein Taal

- // De leerling toont inzicht in taal als systeem
 - Kerndoel 12 Vorm en betekenis beschouwen
 - Kerndoel 13 Spelling, formulering en interpunctie
- // De leerling verkent het gebruik van taal
 - Kerndoel 14 Talige identiteit
 - Kerndoel 15 Taalvariatie en taalverandering

Domein Literatuur

- // De leerling doet ervaring op met literatuur
 - Kerndoel 16 Leesvoorkeur
 - Kerndoel 17 Waarde van literatuur
- // De leerling toont inzicht in literatuur
 - Kerndoel 18 Verhalende teksten
 - Kerndoel 19 Literaire genres

Vormen van samenhang

/ Samenhang binnen vakken

Hier gaat het om de samenhang tussen de verschillende inhoudelijke deeldomeinen en vaardigheden.

/ Samenhang tussen vakken

Verschijningsvormen: afstemming tussen vakken; samenhang tussen verschillende onderdelen; volledig geïntegreerd onderwijs.

/ Samenhang tussen binnen- en buitenschools leren

/ Verticale samenhang / doorlopende leerlijn

Een meerjarige opbouw in doelen in inhouden van po naar vo naar vervolgonderwijs.

Samenhang digitale geletterdheid, kunst en cultuur

Domein DG	Kerdoel DG
Praktische kennis en vaardigheden	Digitale systemen Digitale media Veiligheid en privacy Data Artificiële intelligentie
Ontwerpen en maken	Creëren met digitale technologie programmeren
Wisselwerking tussen digitale technologie, digitale media, de mens en samenleving	Digitale technologie, jezelf en de ander Digitale technologie, de samenleving en de wereld

Domein KC	Kerdoel KC
Artistiek creatief vermogen	Creatieve maak- en denkstrategieën Reflecteren op creatieve vermogens Betekenis geven
Maken en betekenis geven	Verbeelden en creëren Kunstzinnige technieken en vaardigheden
Meemaken en betekenis geven	Kunst en cultuur beleven Kunst en cultuur in context

Samenhang digitale geletterdheid, Nederlands

Domein DG	Kerdoel DG
Praktische kennis en vaardigheden	Digitale systemen Digitale media Veiligheid en privacy Data Artificiële intelligentie
Ontwerpen en maken	Creëren met digitale technologie programmeren
Wisselwerking tussen digitale technologie, digitale media, de mens en samenleving	Digitale technologie, jezelf en de ander Digitale technologie, de samenleving en de wereld

Domein NE	Kerdoel NE
overkoepelend	Taal en leesomgeving Taal in de leergebieden
Communicatie	Luisteren en lezen met begrip Luisteren en lezen met diep begrip Doelgericht spreken en schrijven Creatief taal gebruiken Schrijven om te leren Bronnen verkennen Doelgericht gesprekken voeren Gesprekken voeren om te leren Reflecteren op taalactiviteiten
Taal	Vorm en betekenis beschouwen Spelling, formulering en interpunctie Talige identiteit Taalvariatie en taalverandering
literatuur	Leesvoorkeur Waarde van literatuur Verhalende teksten Literaire genres

Samenhang kunst en cultuur, Nederlands

Domein KC	Kerdoel KC
Artistiek creatief vermogen	Creatieve maak- en denkstrategieën Reflecteren op creatieve vermogens Betekenis geven
Maken en betekenis geven	Verbeelden en creëren Kunstzinnige technieken en vaardigheden
Meemaken en betekenis geven	Kunst en cultuur beleven Kunst en cultuur in context

Domein NE	Kerdoel NE
overkoepelend	Taal en leesomgeving Taal in de leergebieden
Communicatie	Luisteren en lezen met begrip Luisteren en lezen met diep begrip Doelgericht spreken en schrijven Creatief taal gebruiken Schrijven om te leren Bronnen verkennen Doelgericht gesprekken voeren Gesprekken voeren om te leren Reflecteren op taalactiviteiten
Taal	Vorm en betekenis beschouwen Spelling, formulering en interpunctie Talige identiteit Taalvariatie en taalverandering
literatuur	Leesvoorkeur Waarde van literatuur Verhalende teksten Literaire genres

/ C Literatuur

Kerndoel 18 Verhalende teksten

Doelzin De leerling toont inzicht in verhalende teksten.

Het gaat hierbij om

- beschrijven welk probleem of welke wens van een hoofdpersoon de motor van het verhaal is en hoe het verhaal zich ontwikkelt;
- beschrijven van verschillende hoofd- en bijfiguren, helpers en tegenspelers en hun karaktereigenschappen;
- benoemen van verteltechnieken die een schrijver gebruikt om spanning op te bouwen;
- beschrijven waar, wanneer en onder welke omstandigheden een verhaal zich afspeelt.

Te denken valt aan

- een tijdlijn maken bij een voorgelezen boek;
- elementen beschrijven die een verhaal spannend maken of bespreken hoe het spelen met tijd de spanning in een verhaal beïnvloedt;
- het probleem waarin het hoofdpersoonage verwickeld raakt uitspelen;
- verhalende elementen benoemen in poëzie en game-scenario's.

Doelzin: wat moet de leerling beheersen of ervaren?

Uitwerking van wat we willen zien bij de leerling die dit beheerst

Didactische voorbeelden van de uitwerking: hoe kun je dat doen?

/ Aan de slag met samenhang!

Voorbeeld 1 Onderbouw po

Maak een fantasie bordspel met zelfbedachte regels

/ B Ontwerpen en maken

Kerndoel 7 Programmeren

Doelzin De leerling programmeert een computerprogramma met behulp van computationele denkstrategieën.

Het gaat hierbij om

- experimenteren met code;
- beschrijven van de taak en doel van een computerprogramma;
- ontwerpen en schematisch weergeven van het algoritme behorende bij een taak;
- gebruikmaken van programmeerconcepten: invoer en uitvoer, variabelen, operatoren, herhaling en controlestructuren;
- testen en bijstellen van een eigen computerprogramma of een computerprogramma van anderen.

Te denken valt aan

- in eigen woorden beschrijven wat het programma doet en hoe het werkt;
- het maken van stappenplannen voor het programma en die weergeven in een schema;
- begrijpen en aanpassen van bestaande programma's, zowel individueel als samen, bijvoorbeeld instructies voor een robot of een spel in een blokgebaseerde programmeertaal;
- het aansturen van een robot om een taak uit te voeren, bijvoorbeeld een pad volgen;
- het programmeren van een game die reageert op gebruikers-invoer.

/ A Communicatie

Kerndoel 6 Creatief taal gebruiken

Doelzin De leerling gebruikt taal op een creatieve manier.

Het gaat hierbij om

- verkennen van creatief taalgebruik van anderen in literaire en zakelijke teksten;
- verwoorden van eigen ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens en fantasieën;
- experimenteren met klanken, woorden, zinnen, literaire genres, taalregels, taalconventies en visuele vormen;
- waarderen van creatief taalgebruik.

Te denken valt aan

- een taaluiting in de thuistaal verwerken op een poster;
- een rap maken over gevoelens of ervaringen;
- een kort verhaal schrijven op basis van een associatieketen;
- in de huid kruipen van een voorwerp en de gevoelens van het voorwerp beschrijven.

Voorbeeld 2 middenbouw po

Maak een korte videoclip over je lievelingsboek zodat de hele klas het boek wil lezen.

/ C Literatuur

Kerdoel 16 Leesvoorkeur

Doelzin De leerling ontwikkelt een eigen leesvoorkeur.

Het gaat hierbij om

- lezen en beluisteren van boeken en teksten, van verschillende schrijvers en literaire genres;
- geven van een waardeoordeel over gelezen of beluisterde boeken en teksten op basis van literaire genres, eigen interesse en belevingswereld;
- aangaan van nieuwe leesuitdagingen op basis van eerdere lees-, luister- en kijkervaringen;
- verwoorden van persoonlijke voorkeur op basis van reflectie op ervaringen met literatuur.

Te denken valt aan

- genres lezen die je niet eerder hebt gelezen, om de leesvoorkeur te ontdekken;
- leesgesprekken voeren bij een leestafel vol verschillende boeken: spannende boeken, verhalende non-fictie, informatieve boeken, poëziebundels en strips;
- boekpromotie-activiteiten gericht op het ontwikkelen van de leesvoorkeur.

/ B Ontwerpen en maken

Kerdoel 6 Creëren met digitale technologie

Doelzin De leerling gebruikt passende strategieën bij het creëren en gebruiken van verschillende typen digitale producten.

Het gaat hierbij om

- experimenteren met digitale middelen om gedachten, ideeën of gevoelens uit te drukken;
- delen van informatie en overbrengen van een boodschap;
- gebruiken van computationele denkstrategieën bij het ontwerpen van een digitaal product;
- ontwerpen van een digitaal product aan de hand van de ontwerpeisen in een iteratief proces;
- rekening houden met auteursrechten, licenties en bron- en naamsvermelding bij het creëren van digitale producten.

Te denken valt aan

- verkennen van verschillende digitale tools om media te maken, zoals presentatiesoftware;
- verzamelen en visueel structureren van informatie over digitale geletterdheid in een infographic;
- een informatief filmpje maken voor een ouderavond waarin het belang van digitale geletterdheid wordt gepromoot;
- een onderzoek doen en de resultaten verwerken in een audiovisueel verslag;
- nalopen van elke gebruikte afbeelding op auteursrechten in een presentatie.

Voorbeeld 3 bovenbouw po

Verstop een zelfgemaakt artefact in de zandbak. Een ander groepje graaft het object op en maakt een digitale presentatie over de historie en functie van het object.

/ B Maken en betekenis geven

Kerdoel 4 Verbeelden en creëren

Doelzin De leerling drukt zich, zowel individueel als in samenwerking met anderen, betekenisvol uit in vormen van kunst.

Het gaat hierbij om

- verbeelden van verhalen, ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens;
- maken van een kunstzinnige uiting als reactie op maatschappelijke vraagstukken en gebeurtenissen;
- ontwerpen en realiseren van ideeën in een toegepaste vorm;
- herinterpreteren van bestaand werk;
- gebruiken van dansante, theatrale, muzikale, fotografische, filmische en beeldende vormgevingselementen bij het maken van eigen werk.

Te denken valt aan

- verbeelden van een vakantieavontuur in een gezamenlijke kunstzinnige uiting;
- herontwerp maken voor een plek in de buurt in samenhang met andere leergebieden;
- ontwerpen van een gebouw, kleding, interieur, product (bijvoorbeeld een spel) voor een bepaalde doelgroep;
- een bestaand lied op een eigen manier zingen;
- werk van kunstenaars vergelijken en die inzichten toepassen in eigen werk.

/ C Literatuur

Kerdoel 18 Verhalende teksten

Doelzin De leerling toont inzicht in verhalende teksten.

Het gaat hierbij om

- beschrijven welk probleem of welke wens van een hoofdpersoon de motor van het verhaal is en hoe het verhaal zich ontwikkelt;
- beschrijven van verschillende hoofd- en bijfiguren, helpers en tegenspelers en hun karaktereigenschappen;
- benoemen van verteltechnieken die een schrijver gebruikt om spanning op te bouwen;
- beschrijven waar, wanneer en onder welke omstandigheden een verhaal zich afspeelt.

Te denken valt aan

- een tijdlijn maken bij een voorgelezen boek;
- elementen beschrijven die een verhaal spannend maken of bespreken hoe het spelen met tijd de spanning in een verhaal beïnvloedt;
- het probleem waarin het hoofdpersoon verzeeld raakt uitspelen;
- verhalende elementen benoemen in poëzie en game-scenario's.

/ Extraatje! De dataslinger

Teken een auto op een doorzichtig papier.
Leg alle tekeningen op elkaar. Wat zie je?

Bron: Dataduo [Home](#) | [Dataduo](#)

Aandachtspunten voor samenhang

- Richt je op een leergebied of vak waar je de leerlingen in meeneemt in wat ze (gaan) leren
- Geef aandacht aan twee of drie doelen vanuit de beide leergebieden samen
- Benoem voor jezelf welke stap of in welke opbouw de leerlingen vaardigheden, kennis en houdingen leren
- Geef vanuit de kerndoelen leerlingen criteria waaraan ze kunnen werken
- Reflecteer op wat de doelen zijn bij een les of project
- Kerndoelen zijn einddoelen: voor groep 8 en onderbouw VO. Onderzoek de opbouw!

Kijk voor meer informatie op:
www.actualisatiekerndoelen.nl

Op de hoogte blijven?
Meld je aan voor de automatische updates

**actualisatie
kerndoelen**

Stationsplein 1
Postbus 502
3800 AM
Amersfoort

+31 033 484 08 40
actualisatieonderwijsdoelen@slo.nl
www.actualisatiekerndoelen.nl

SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. Samen met het onderwijsveld actualiseert SLO de kerndoelen en examenprogramma's. Wil je weten wat SLO nog meer doet? Bezoek onze website www.slo.nl.

